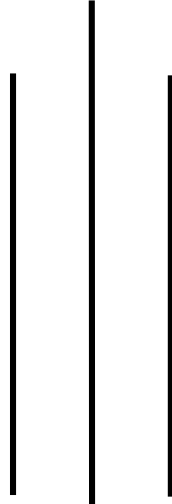

जलथलका लिम्बू विवाहको बदलिँदो स्वरुपः

समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको लागि आंशिक
आवश्यकता परिपूर्तिका लागि प्रस्तुत गरिएको

शोधपत्र

प्रस्तूतकर्ता

रत्न कुमारी काम्बाङ्ग

रोल न. २१६

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय,

कीर्तिपुर

२०६८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकि तथा समाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको लागि आंशिक आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्यले प्रस्तुत “लिम्बू विवाहको बदलिँदो स्वरूप” विषयको शोधपत्र रत्न कुमारी काम्बाङ्ग ले मेरो निर्देशन, सुझाव तथा सुपरिवेक्षणमा रही तयार पार्नु भएको हो । म उहाँको यस शोधपत्र लेखन प्रति म पूर्ण सन्तुष्ट भएकोले अन्तिम मूल्यांकनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....

डम्बर चेम्जोङ

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

मिति :

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

स्वीकृति पत्र

“लिम्बू विवाहको बदलिँदो स्वरूप” शीर्षक राखि समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नाकोत्तर तह दोस्रो वर्षका सुश्री रत्न कुमारी काम्बाङ्ग ले प्रस्तुत गर्नु भएको शोधपत्रलाई स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

हस्ताक्षर

प्रा.डा. ओम गुरुङ्ग
(विभागीय प्रमुख)

.....

डम्बर चेम्जोङ
(शोध निर्देशक)

.....

मधुसूदन सुवेदी
(वाह्य परीक्षक)

.....

मिति:- २०६८ / /

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत “लिम्बू विवाहको बदलिँदो स्वरूप” शीर्षकको शोधपत्रको त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र/मानवशास्त्र स्नाकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको आंशिक आवश्यकता पुरा गर्नका लागि तयार गरिएको छ । यस शोधपत्रका क्रममा आवश्यक सूचनाहरू उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउनु हने जलथल ढ का सम्पूर्ण लिम्बूहरूमा धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु । यस शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा प्रस्तावना कार्यदेखि अन्त्य सम्म आफ्नो अमूल्य समय दिइ आवश्यक निर्देशन, सल्लाह, सुझाव एंव प्रेरणा प्रदान गर्नुहने समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र केन्द्रिय विभागका प्राध्यापक डम्बर चेम्जोड ज्यू प्रति हृदय देखि नै अभार व्यक्त गर्दछु । शोधपत्र तयारीका क्रममा स्वीकृति प्रदान गरी अनुसन्धान गर्ने अवसर दिनुहुने विभागिय प्रमुख प्रा.डा. ओम गुरुङ्ग ज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

उच्च शिक्षा हासील गर्ने क्रममा भौतिक, आर्थिक तथा हरेक क्षेत्रमा सहयोग गरी यो अवस्थामा पुऱ्याई दिनुहुने आदरणीय बुबा पदम प्रसाद काम्बाङ्ग र आमा निर्मला काम्बाङ्ग मा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यसैगरी मेरो अध्ययनलाई अगाडी बढाउन सदा हौसला र आर्थिक रुपमा विशेष सहयोग गर्नुहुने मेरो दाजु प्रेम काम्बाङ्ग, भाउजु कला काम्बाङ्ग, दिदिहरू - इन्दु काम्बाङ्ग, देबु काम्बाङ्ग साथै काकीहरू- ललिता काम्बाङ्ग, विद्या काम्बाङ्ग, हजुरबुबा हस्त बहादुर काम्बाङ्ग, माइजु जसुदा थेवे प्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधकार्यकै क्रममा पुस्तक तथा आवश्यक जानकारी दिई सहयोग प्रदान गर्नु हुने किरात याक्थुम चुम्लुङ्ग, डा. मृगेन्द्र कार्की, रमिला महर्जन (सी.एन.एस.पी), विष्णु योडहाङ्ग, ज्ञान बहादुर माबो, सन्त वोम्फिहाङ्ग, डिल्ली नेपाल प्रति हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । त्यसैगरी आवश्यक सुझाव सल्लाह प्रदान गर्नु हुने मेरा साथीहरू रमला राई, खगेन्द्र पौडेल, क्षितिज लिम्बू, गोमा राई, वसन्ती लामा, सुमिता उदास, विनोद खड्का, विवेक वजगाई, मेनुका पराजुली, आर.के. खड्का र रुपा राई लाई पनि धन्यवाद अर्पण गर्दछु ।

रत्न कुमारी काम्बाङ्ग

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय, किर्तिपुर, काठमाडौं

विषयसूची

अध्याय-एक: शोधपरिचय	१-८
१.१. पृष्ठभूमि	१
१.२. अध्ययनको समस्या	७
१.३. अध्ययनको उद्देश्य	८
१.४. अध्ययनको महत्व	८
अध्याय-दुई: साहित्य समीक्षा	९-१३
२.१. जन्म संस्कार	९
२.२. विवाह संस्कारमा विवाह	९
२.३. मृत्यु संस्कार	१०
अध्याय-तीन : अनुसन्धान विधि	१४-१६
३.१. अध्ययन क्षेत्रको छनौट	१४
३.२. अनुसन्धानको ढाँचा	१४
३.३. तथ्याङ्कको स्रोत र प्रकृति	१५
३.४. नमूना छनौट विधि	१५
३.५. तथ्याङ्क संकलनका विधि	१५
३.४.१. अवलोकन विधि	१५
३.४.२. घरधुरी सर्वेक्षण विधि	१५
३.४.३. अन्तरवार्ता विधि	१६
३.५. तथ्याङ्कको प्रस्तुतिकरण र विश्लेषण	१६
३.६. अध्ययनको सीमा	१६
अध्याय-चार: व्याख्या तथा विश्लेषण	१७-३०
४.१. अध्ययनको क्षेत्र र लिम्बू जातिको सामान्य परिचय	१७
४.२. धर्म	१९
४.३. चाडपर्व	२१

४.४	उमेर र लिङ्गका आधारमा जलथल ढ का लिम्बू का जनसङ्ख्या	२२
४.५	जलथल ढ को लिम्बू जातिको शिक्षाको अवस्था	२३
४.६	जलथल ढ को लिम्बू समुहको परिवारको प्रथा	२५
४.७	जलथल ढ को लिम्बूहरूमा प्रचलन रहेको विवाहको प्रकार	२६
४.६	लिम्बू जातिको विवाहको उमेरमा परिवर्तन	२७
४.९	जलथल ढ को लिम्बू विवाहको भौगोलिक सेरोफेरो	२९
४.१०	जलथल ढ को लिम्बू जातिको विवाहको अवस्था	३०

अध्याय-पाँच : सामाजिक संस्कार ३१-५१

५.१	जन्म संस्कार	३१
५.१.१	कोख पुजा	३१
५.१.२	जन्म कर्म	३२
५.१.३	भात खुवाउने	३२
५.१.४	पहिरन फेर्ने विधि	३३
५.२	विवाह संस्कार र प्रकारहरू	३३
५.२.१	मागी विवाह को प्रक्रिया	३४
५.२.२	प्रेम विवाह	४२
५.२.३	जारी विवाह	४३
५.२.४	आवश्यक रीतहरू	४३
५.२.५	सुनौली रुपौली	४५
५.२.६	सयमुन्द्री	४६
५.२.७	विवाहमा मेकोसामाको महत्व	४६
५.२.८	च्याबुड नाच	४७
५.२.९	धान नाच	४८
५.३	मृत्यु संस्कार	४९
५.३.१	स्वाभाविक मृत्यु	४९
५.३.२	अकालमा मृत्यु	५०

अध्याय छः परिवर्तन	५२-६३
६.१ मागी विवाहमा आएको परिवर्तन	५२
६.२ प्रेम विवाहमा आएको परिवर्तन	५४
६.२.१ सजातिय प्रेम विवाह	५४
६.२.२ अन्तरजातिय प्रेम विवाह	५४
६.३ जारी विवाहमा आएको परिवर्तन	५६
६.४ जवरजस्ती विवाहमा आएको परिवर्तन	५७
६.५ लिम्बू समाजमा सुनौली, रुपौली र दाइजो प्रथामा आएको परिवर्तन	५७
६.६ लिम्बू विवाहको अन्य पक्षमा आएको परिवर्तन	६०
६.६.१ पहिरन	६०
६.६.२ गहना	६०
६.६.३ उमेर	६१
६.६.४ वेहुली छान्ने अधिकार	६१
६.६.५ वेहुला छान्ने अधिकार	६१
६.६.६ विवाह संस्कारमा हुने खर्च	६२
६.६.७ भोजभतेर	६२
६.७ विवाह सम्पन्न गर्ने तरिका	६२
६.८ रित दस्तुर	६३
अध्याय-सातः निष्कर्ष	६४-६५
सन्दर्भग्रन्थ सूची	६६-६८
परिशिष्ट	६९-७३
परिशिष्ट १: घरधुरी सर्वेक्षण	६९
परिशिष्ट २: अन्तर्वार्ताको प्रश्नावली विवरण	७०
परिशिष्ट ३: नेपाली शब्दावली	७३

तालिका सूची

तालिका नं.१: उमेर र लिङ्गका आधारमा जलथल ढ का लिम्बू का जनसङ्ख्या	२३
तालिका नं.२: लिम्बू जातीको शिक्षाको अवस्था	२४
तालिका नं.३: लिम्बू समुदायको परिवारको आकार	२६
तालिका नं.४: लिम्बू समुदायका विवाहको प्रकार	२६
तालिका नं.५: लिम्बू समुदायका विवाहको उमेरमा परिवर्तन	२८
तालिका नं.६: लिम्बू समुदायका विवाहको भौगोलिक सेरोफेरो	२९
तालिका नं.७: लिम्बू समुदायको विवाहको अवस्था	३०
तालिका नं.८: लिम्बू समुदायका विवाहको विवरण	५५
तालिका नं.९: दाइजो, सुनौली र रुपौली प्रथामा आएको परिवर्तन	५९